
В.А. Роменця. – Київ: Либідь, 1995.

4. Пов'якель Н.І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога. Монографія. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2003.

5. Практикум по психологии состояний: Учебное пособие / Под. ред. проф. А.О. Прохорова. – Санкт-Петербург: Речь, 2004.

6. Психология личности : словарь – справочник / П. П. Горностай, Т. М. Титаренко, В. Васьковская, И. А. Грабская, Л. А. Лепихова, Н. И. Пов'якель, Н. В. Чепелева; под ред. П. П. Горностай, Т. М. Титаренко. – Київ: Рута, 2001.

7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – Санкт-Петербург: Издательство «Питер», 2000.

УДК 159.923:2

Ю. М. Кашпур

КОНСУЛЬТАТИВНА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ З ПИТАНЬ СЕКСУАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

THE CONSULTATION PERSONALITY ON QUESTIONS SEXUAL CHARACTER

У статті окреслено поняття норми сексуальності, проілюстровано зміст найбільш розповсюджених хибних диспозицій про сексуальну сферу особистості, визначено ряд принципів, яких слід дотримуватись психологу в процесі роботи з сексуальною проблематикою клієнтів, надано основні рекомендації для проведення відвертої бесіди з підлітками та юнаками.

Ключові слова: *норми сексуальності, сексуальна сфера.*

The concept of norm of sex appeal is outlined in the article, maintenance of the most widespread erroneous dispositions is illustrated about the sexual sphere of personality, the row of principles which it is necessary to adhere to the psychologist in the process of work with sexual sphere of clients is certain, basic recommendations are given on realization of frank conversation with teenagers and youths.

Key words: *norm of sex, sexual sphere.*

На сучасному етапі розвитку суспільства, внаслідок лібералізації етичних норм та розповсюдженості інформації через ЗМІ, що пропагують еротичну та сексуальну поведінку, підсвідомо змінюється і сексуальна поведінка людей. Вона стає вільнішою, але проблем з якими звертаються до психологів-консультантів пов'язаних з сексуальністю залишається не менше і навіть виникають нові.

Змістовний контекст поняття сексуальності часто є досить викривленим через неоднозначність трактувань різними вченими (Г.Келлі, В.Кравець, Л.Понтон, В. Пісоцький та ін.). Зазвичай цей феномен ототожнюють з сексом, не акцентуючи на тому, що це лише механічна сторона статевого акту. Враховуючи складність сексуальності, пояснити її специфіку можливо з кількох боків: з однієї сторони – це набір фізіологічних якостей, що робить одну людину еротично привабливою для іншої, а з іншого – це система уявлень, якою керується особистість в процесі статевої соціалізації для визначення критеріїв привабливості оточуючих та себе самої. Таким чином вона наповнена почуттями та фантазіями дуже інтимного характеру. Через це, вважає Ю.Альошина на консультації сексуальні проблеми ретельно приховуються у психічному напруженні, тривожності, внутрішніх конфліктах.

Перш за все психолог-консультант, з питань сексуальності, повинен чітко розрізняти норму та патологію. Під час визначення критеріїв сексуальної «нормальності» консультант повинен враховувати, що на сьогодні немає жодної соціальної групи, яка б могла претендувати на статус зразкової у сексуальній активності [1; 9]. Головним постулатом для точки відліку своїх умовиводів у консультанта має бути те, що за сучасних умов розвитку суспільства, через довготривалий еволюційний розвиток, сексуальну активність відділяють від статевим актом за для продовження роду. Тому вважається, що ця активність повинна приносити задоволення та пізнання партнера, а також не бути ущербною для психічної, соціальної чи фізичної сутності учасників. Внаслідок цього виникають межі, що розділяють позитивне та негативне, а також критерії, на основі яких можна судити що є нормальним, а що ненормальним у сексуальності. Серед них критерії статистичної, експертної, моральної та континуумної норм [6]. Статистична норма визначається зазвичай через міру розповсюдженості певної поведінки серед населення. Норма з точки зору експертів, наприклад гомосексуальності, визначається шляхом дебатів та голосувань щодо правомірності тієї чи іншої рідкісної особливості людини. Норми сексуальної моралі диктуються через призму існуючих в конкретному суспільстві етичних норм, що склались у процесі пристосування такої популяції в конкретних умовах. Континуумна або ситуативна норма – це одне з найскладніших питань тому, як з'явилося порівняно не давно та є дуже спірною. Синонімом до континуумної норми можуть бути також терміни «індивідуальна» чи «партнерська» норма. Наприклад, якщо жінка отримує насолоду від сексуальних контактів, не відчуваючи потребу в оргазмі, чи потрібно це вважати відхиленням від норми. Чи коли чоловік, у якого швидко настає еякуляція, та його

партнерка повною мірою задоволена типом його реакції, чи потрібно заставляти їх думати що в них щось не в порядку? Різними вченими висловлювались припущення, що індивідуальні сексуальні реакції можуть, зокрема, визначатися статевими ролями або ж жорсткими правилами відносно того, що входить в «нормальний» цикл реагування. Тому психологу необхідно приймати до уваги наявність індивідуальних варіацій у фактичній сексуальній поведінці, поряд із тим, як ці реакції інтерпретуються оточуючими та учасниками. Відомий американський сексолог Г.Келлі вказує на те, що з появою ситуативних критеріїв сексуальної норми відповідні смаки та активність стали розглядатись через призму наступних питань: чи є певна поведінка прийнятною з точки зору тієї людини яка до неї схильна; чи можна назвати ту чи іншу поведінку безпечною; чи не припускає вона експлуатацію інших людей; чи заснована вона на взаємній відповідальності та одностайності повнолітніх партнерів. При такому підході поняття нормальності та ненормальності стають елементами континуума, в якому враховуються багато індивідуальних факторів [6]. Таким чином, нормальна сексуальність охоплює досить широкий спектр поведінки. Більшість технік сексуальних стосунків вважаються нормальними, якщо такими визнають обидва партнерів. Більшість спеціалістів вважають мастурбацію (особливо в період дорослішання) та оральний секс нормою [1; 2; 4].

Причини будь-якої сексуальної проблеми можуть бути досить складні та включати в себе тісно пов'язані фізіологічні, емоційні та міжособистісні компоненти. Деякі фактори, що викликають порушення сексуальної функції мають спонукальний характер та включають певні біологічні особливості чи передуючі життєві обставини, що створюють очевидні передумови для виникнення у конкретної людини сексуальних розладів. Хвороба. Така як діабет, або сексуальне насилля, якому людина наражалася в минулому, може привести до таких розладів. Потім ця причина зазвичай активізується сприяючими факторами, такими як алкоголізм або стресові обставини на роботі. Крім того, існують ще підтримуючі умови, такі як довготривалі проблеми у взаємостосунках, що надають сексуальним розладам хронічного характеру [1].

Причини сексуальних розладів можна також класифікувати відповідно до їх походження. Вони можуть бути соматичними, психологічними та соціальними. Зупинимось детальніше на психологічних причинах, які включають стереотипність сексуальних диспозицій.

У більшості культурних спільнот в ході вікового розвитку виробились певні міфічні стандарти та очікування, що стосуються сексуальних якостей. Для чоловіків завжди був значущим стандарт, відповідно якому

для успішного сексу необхідні постійне бажання та ерекція пеніса. Більшість чоловіків крім того вважають, що їх партнерки будуть отримувати задоволення лише в тому випадку, коли ерекція буде досягнута та утримана протягом певного часу. Тісно пов'язаний із цим стандартом і уявлення про необхідність затримувати початок еякуляції під час оргазму як доказу сексуальної майстерності. Ще один міф пов'язаний з тим, що чоловіки досягають оргазму без усіляких труднощів. Лише зовсім недавно скарги чоловіків на труднощі з досягненням оргазму стали розглядатись як звичне явище [5].

Міфічні ж стандарти жіночих сексуальних якостей історично пов'язані з їх сексуальною привабливістю та доступністю, а ніж із сексуальним бажанням. Чоловіки-гетеросексуали схильні були сприймати жінку як пасивну, без власної ініціативи сексуальну партнерку. Г.Келлі зазначає, що за сучасних умов нові установки спонукають жінок виконувати більш активну роль під час сексу. Однак нові сексуальні стандарти при цьому накладають нові кліше на свободу жінки. Вона як і чоловік має без перешкод досягати підвищеної збудженості та досягати оргазму більше, аніж один раз [5; 2].

ЗМІ вносять свій вклад в конструювання подібних міфів, натякаючи, що зовні привабливі люди мають лише успішні сексуальні стосунки. В результаті більшість людей приходять до переконання, що за для успішності необхідно більше приділяти уваги власній зовнішності. Така турбота може носити нав'язливий характер та заважати насолоджуватись сексуальними обіймами та сприятиме уникненню сексуальних контактів. Це страх перед невдачею – цілком звична реакція перед тим як треба показати хороший результат. Але саме така модель, на думку Р.Вестхаймер, може стати з разової невдачі у непереривний цикл сексуального розладу. Прагнення в будь-якому випадку опинитися на висоті часто криється в надмірній потребі задовольнити партнера. Досить звичним є явище, коли чоловік-гетеросексуал вважає, що зобов'язаний задовольнити жінку, тоді як гетеросексуальні жінки схильні вважати, що вини повинні потурати сексуальним бажанням та примхам чоловіка. Клієнт також може відчувати постійну стурбованість щодо того, що у його партнера секс стане викликати нудьгу [3]. Такі міфічні норми, котрих чоловіки та жінки прагнуть досягти та за якими вони оцінюють свої дії в подальшому. Через це більшість клієнтів, як наслідок, починають переживати відчуття неповноцінності, незадоволеності та розчарування під дією того як дійсно складається їх життя, вбачаючи в ньому невідповідність стереотипним уявленням. Дуже важливо, щоб сам консультант не знаходився під дією різноманітних міфів.

Тому психологу необхідно притримуватись ряду специфічних принципів під час проведення консультації з сексуальних проблем:

1. Консультант не має бути обтяженим власними сексуальними проблемами. Це необхідно задля адекватного реагування на відповідні труднощі клієнтів.

2. Консультанту необхідно вільно та відверто говорити про сексуальні проблеми, не вживати завуальованих фраз, правильно використовувати сексологічну термінологію.

3. Консультанту в певних випадках важливо першим почати розмову щодо можливих сексуальних проблемах клієнта, оскільки останній може соромитися.

4. Консультанту важливо уміти інтерпретувати сексуальні проблеми, коли клієнт демонструє їх у замаскованому вигляді.

5. Професійний консультант може надати клієнту об'єктивну інформацію за умови, якщо він сам розуміється на різних питаннях сексуальності людини.

6. Психологу важливо бути готовим до того, що під час консультації може виявитися фрагментарність або суттєва викривленість сексуальних уявлень молоді.

7. Спеціаліст має усвідомлювати межі власних можливостей. Не допустимо переступати кордони сексотерапії без спеціальної на те підготовки.

8. Консультанту необхідно знати, у яких випадках клієнта слід направити до інших спеціалістів та надати адреси цих фахівців;

9. Консультанту слід відмовитися від критичних оцінок стосовно сексуальної поведінки та переваг клієнта.

Під час безпосередньої консультації процес повинен починатися як звичайно з оцінки клієнта. Але особливість даного виду роботи є візуальна діагностика за сексуальними особливостями [8]. Однією з таких особливостей є тип статевої конституції клієнта – це якісна характеристика, яка виражає здатність до якоїсь кількості завершених статевих актів за певний проміжок часу. Тип статевої конституції є сталою характеристикою та незмінною протягом життя. Оскільки від типу статевої конституції залежить частота та сила сексуального бажання клієнта, тому і специфіка аналізу його сексуальних сценаріїв буде змінюватись відповідно до нього. У статевій конституції сексологи виділяють три типи: сильна, середня та слабка. Головним критерієм є так званий «трохантерний індекс», який вираховується через відношення довжини тіла до довжини ніг. Відповідно, чим вище ріст та довші ноги, тим слабкіша статева конституція. Крім того, характер оволосіння тіла,

розміщення жирових відкладень, випуклість вилиць та підборіддя та ін. як ознаки виділення статевих гормонів є допоміжними ознаками для візуальної діагностики під час оцінки клієнта [8].

Одним із найскладніших завдань на перших етапах консультування є формування психологічного запиту. Оскільки тема для обговорення є досить інтимною то психологу доводиться долати в першу чергу дію захисних механізмів. Виділяється декілька захисних реакцій, з яких найбільше, ц яких найбільше зустрічаються вербалізовані заперечення, замовчування, реакції роздратування, негативізм при обговоренні чинників, формальна кваплива згода з психологом, відхилення від суті обговорювальних питань.

Зазвичай, клієнти, говорячи про сексуальні проблеми, схильні недооцінювати роль психологічних факторів, розглядаючи виникаючі труднощі як порушення безпосередньо фізіологічного порядку. Якщо ж скарги на сексуальні проблеми з'являються вже на початку першого прийому, то це, скоріше за все, свідчить або про фізіологічну їх природу, або про глибинні особистісні проблеми клієнта, пов'язаних із сексуальністю. Корекція і того, і іншого знаходиться за межами компетентності консультанта. Такого клієнта необхідно направляти до інших спеціалістів.

Як же почати бесіду про сексуальні проблеми, задавши їй правильного русла, якщо клієнт не завжди прямо говорить про них? Оскільки для консультанта не завжди є можливим розпитувати про інтимні сторони його життя, то вивчення сексуальності клієнта може починатися зі стандартного витання або своєрідної гри з клієнтом: «що ви можете розповісти про своє статеve життя? – «Усе добре» або «Нормально». Однак консультант не повинен задовольнятися такою поверхневою відповіддю. Необхідно використати уточнюючі запитання: «Що означає «добре»?», «Що є для Вас нормою в статевому житті?». Тим самим ми дамо клієнту зрозуміти, що коротка відповідь коротка, але не достатня. Навіть якщо клієнт звертається не через сексуальні проблеми, більшість психологічних колізій тісно пов'язані із сексуальною сферою. Але необхідно бути максимально тактовним, інакше психолог ризикує переступити етичні принципи консультування. У клієнта може скластися враження, що ви хочете, що консультант хоче вирішити свої власні проблеми через його ситуацію та обуритися. Коли клієнт не говорить про свою сексуальність нічого, а того вимагає ситуація, то консультант повинен навести його на цю думку: «Ви нічого не хочете розповісти про своє сексуальне життя». Таке зауваження може бути більш доречним, аніж питання. Якщо клієнт відповідає питанням: «А що Ви хотіли б

дізнатися?»), зауваження можна перефразувати: «Чому Ви нічого не говорите про сексуальне життя». При опорі під час обговорення подібних питань, тиску на свідомість не слід, та все ж можна наголосити, що без такого обговорення значно важче зрозуміти інші проблеми [1].

Бувають випадки, коли в процесі консультування співрозмовники раптово «проговорюють» або ставлять під сумнів доцільність роботи консультанта. Приблизно наступними фразами: «Все це не так важливо. У нас би і так було все нормально, якби налагодилось наше сексуальне життя». Це свідчить про переважання психологічного фактора в сексуальних труднощах. Виникнення порушень в таких ситуаціях часто датується якоюсь подією, яка передувала зміні ситуації.

В процесі консультування при сексуальних проблемах можна помітити, що клієнти часто спрощують свою ситуацію наступними висловами: «Вона відмовляється» чи «Він до мене не уважний», «У мене немає бажання», підкреслюючи фізіологічний характер проблеми. Головним завданням, яке повинен вирішити консультанту у подібній ситуації – якомога детальніше розібратися в тому, які ці труднощі, як проявляються, існують постійно чи періодично. Така інформація може дати достатньо для постановки точного психологічного діагнозу.

Під час проведення консультації з підлітками та юнаками потрібно чітко усвідомити, що завоювати їх прихильність так же просто як і втратити. На початку бесіди вони розраховують почути відповідь на питання, що їх цікавлять, але сказати про це їм досить складно. Тому говорити на перших етапах, можливо, доведеться психологу. Його функція тут буде більше просвітницька, але з метою викликати довіру [7].

Консультуючи батьків з приводу сексуального життя їх дітей їм потрібно допомогти зрозуміти поведінку дітей, що дорослішають, а потім дати рекомендації з приводу відвертої розмови з ними. Батьки повинні усвідомити, що ризиковані вчинки є нормальною частиною дорослішання особистості. Але не розумна ризикована поведінка може проявитись як протест, що направлений проти батьків. Подібні вчинки підлітків частіше є частиною зусиль задля пошуку власної ідентичності, шляхом самовизначення та відокремлення від інших, втому числі і батьків. Вони повинні також постійно звертати увагу і на власну поведінку. Підлітки та юнаки спостерігають та копіюють їх, навіть не усвідомлюючи це.

Зупинимось детальніше на універсальних рекомендаціях з приводу проведення відвертої розмови з підлітками та юнаками, які можуть стати у нагоді як батькам та к і психологам-початківцям:

- Говорити з підлітками треба прямо, використовуючи, прості слова для описання відчуттів та деталей.

- Обговорення сексуальності повинно починатися з радніших стадій розвитку та відповідати їх віковому періоду.

- Необхідно пам'ятати що розмови про секс засоромлюють підлітків. Доречним було б поговорити, що у процесі розвитку суспільства також були періоди коли про секс говорили із соромом, натякаючи на те що і їх засмученість може носити тимчасовий характер.

- Розмова про секс з підлітком не вказує на те що психологу чи батькам доведеться обговорювати власний досвід. Але часто дорослі захоплюються наведенням прикладів та забувають запитувати у співрозмовника їхню думку.

- Постійно необхідно пам'ятати, що у всіх підлітків є сексуальне життя – реальне чи у фантазіях. Роздуми про сексуальність є важливою частиною дорослішання.

- Говорити з молоддю про секс можна лише після розширення власних знань щодо їх сексуального життя. Не можна тиснути в тих питаннях, що стосуються їх сексуального життя. Їх сексуальність багато в чому має експериментальний характер та може змінюватись. Якщо грубо втручатися у цей процес, то він може стати більш ригідним та заблокуватись захисними механізмами у сексуальні комплекси [7].

Отже, провівши аналіз існуючих даних із сфери консультування людей, що відчувають труднощі сексуального характеру можна зробити висновок, що ця сфера психологічної допомоги залишається нерозв'язаною як для клієнтів так і недосвідчених консультантів. Тому зустрічаються нерідкі випадки помилкових звернень, коли на консультацію приходять клієнти з глибокими розладами сексуальної поведінки, яких консультант вимушений одразу перенаправляти до відповідних спеціалістів. У зв'язку з цим психологу необхідно володіти хоча б мінімальними знаннями в галузі сексології та сексопатології. Перспективним у цьому напрямку досліджень є розробка алгоритму консультативної бесіди за окремими запитам та відповідно до типів клієнтів.

Література

1. Алешина Ю. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. – 2-е изд. – Москва: Независимая фирма «Класс», 2004.

2. Вестхаймер Рут. К. Энциклопедия сексуальности человека / [О.А.Кутумина (пер.)]. – Москва: Конт-Прес, 1995.

3. Ворник Б. М. Сексология для всех. – Київ: 1995.

4. Еникеева Д.Д. Сексуальная жизнь в норме и патологии: в 2 кн. / Д.Д. Еникеева. – Донецк: Сталкер, 1997. – Кн. 1.

5. Каган В. Е. Стереотипы мужественности, женственности и образ Я» у подростков // Вопросы психологии. – 1989. – № 3.

6. Келли Г. Основы современной сексологии. – Санкт-Петербург: Питер, 2000.

7. Понтон Линн. Сексуальная жизнь подростков: Открытие тайного мира взрослеющих мальчиков и девочек / [Пер. с англ. Э. Касимова]. – Москва: Изд-во Ин-та Психотерапии, 2001.

8. Пісоцький В. П. Психосексуальний розвиток індивіда: навч.-метод. посіб. для студ. пед. вузів / Ніжинський держ. педагогічний ун-т імені Миколи Гоголя. – Ніжин: 2000.

9. Психология сексуальности: метод. пособие / АН СССР, Науч.-пед. об-ние “Перспектива”, Центр сексуал. просвещения и антиспидовой пропаганды; [Авт. и сост. А. В. Гришин и др.]. – Москва: Науч.-пед. об-ние “Перспектива”, 1990.

УДК 159.92

О. М. Мазаненко

**ПРОБЛЕМА ТВОРЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ (НА ПРИКЛАДІ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

**THE PROBLEM OF CREATIVELY GIFTED TEEN-AGE STUDENTS AS A
PRIORITY DIRECTION IN SOCIO-UMANITARIAN RESEARCH (WITH THE
EMPHASIS ON LUGANSK REGION)**

Проаналізована загальна тенденція наукових соціально-гуманітарних досліджень, обґрунтована пріоритетність вивчення проблем творчої обдарованості студентства. Розкрито дослідження впливу усвідомлення цінності власної особистості у житті, різних аспектів само ідентифікації у юнацькому віці на прояви творчої обдарованості молоді у різних видах діяльності (на прикладі Луганської області).

Ключові слова: студентська молодь, юнацький вік, самоідентифікація, творча обдарованість.

The article is devoted to the tendency in scientific researches, pertaining to the humanities. The priority of studying the problems of gifted students is conveyed with the emphasis on Lugansk region. The article contains the research of the influence of self recognition, different aspects of self identification that influences teenage youths giftiness in different kinds of activities connected with obtaining a higher education.

Key words: student, teen-age, self-identification, creatively gifted.